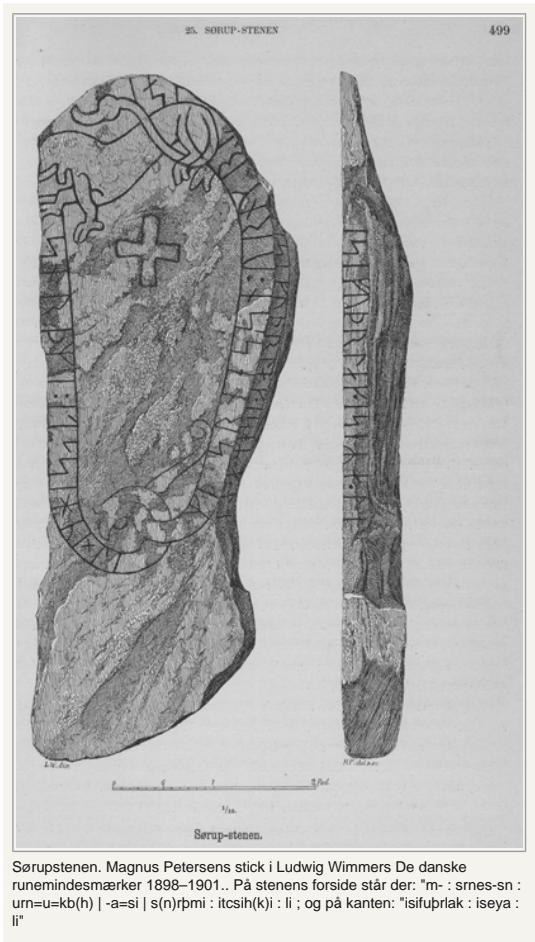

Runinskrifter som inte betyder någonting

Af Marco Bianchi 12. maj 2011 • I kategorien Alfabeter, Sproghistorie •

På Nationalmuseet i Köpenhamn förvaras den märkliga [runstenen från Sørup](#) på Fyn. Stenen är idag inte längre del av utställningen, men det beror knappast på publikens ointresse. Den tilldrog sig nämligen stor medial uppmärksamhet när Stig Eliasson (pensionerad professor vid Johannes Gutenberg-Universitet i Mainz) i en grundlig och omfattande undersökning, publicerad i två artiklar från [2007](#) och [2010](#), hävdade att inskriften skulle vara avfattad på baskiska.

Att det inte finns några andra baskiska texter i Skandinavien tidiga skrifttradition är en av de allvarligaste invändningarna mot Eliassons tolkning. Eller annorlunda uttryckt: bland de tusentals olika språken i världen finns det säkert fler som Sørupstenens teckenföljd passar in på, bara man letar tillräckligt ihärdigt. Däremot finns det rikligt med paralleller till den gängse förklaringen av Sørupstenens inskrift, nämligen att den inte har någon språklig betydelse alls. Sådana inskrifter har fått den något olyckliga benämningen 'nonsensinskrifter'. Bättre är termen *icke-lexikala* runinskrifter eftersom "nonsensaktigheten" endast gäller språket, och inte den kulturella gärningen att rista en runristning.

Icke-lexikala runinskrifter förekommer i alla runskriftkulturer, från Alemannien i söder till Trøndelag

i norr, från folkvandringstiden till den nordiska medeltiden. Det är alltså ett välkänt fenomen, men vi moderna människor har svårt att föreställa oss varför man skulle vilja skriva, när man "icke har något att meddela" (Elias Wessén).

Idag är vi omgivna av skrift. Vi utför olika ärenden med skriftens hjälp, vi rättar oss efter våra skrivna lagar, vi skriver brev till varandra och vi inhämtar kunskap i böcker. Skrift används till och med i samtalsliknande situationer när vi chattar eller sms:ar med varandra. Vi lever med andra ord i en mycket välutvecklad skriftkultur, där skriften har blivit oundgänglig i många sammanhang. I dagens värld hamnar den som inte kan läsa och skriva på många sätt utanför och kan inte delta i ett antal viktiga kulturella verksamheter. Därför tas också antalet analfabeter som ett mått på hur välutvecklad en nation är, exempelvis i [FN:s rapporter om mänsklig utveckling](#).

Under större delen av den mänskliga historien var emellertid bildning och skriftkunnighet vitt skilda saker. All viktig kunskap i samhället hanterades med andra medel än skrift; samhället var med andra ord muntligt. Och när ett sådant samhälle utvecklar en skriftkultur är till en början den som kan skriva speciell och avvikande. Sett i det ljuset förvånar det inte att icke-lexikala runinskrifter finns. Det var inte alls så att upphovsmannen av en sådan inskrift inte hade något att meddela. Det är nämligen skriften i sig som utgör meddelandet, och inte ett eventuellt språkligt budskap som förmedlas med skriftens hjälp.

I min [doktorsavhandling](#) gjorde jag en undersökning av de 33 senvikingatida runstenar med icke-lexikala inskrifter i de svenska landskapen Uppland och Södermanland. De utgör endast ungefär 2% av det totala inskriftsmaterialet i de två landskapen och är därmed mycket sällsynta. Men om man tittar närmare på deras formgivning och regionala spridning får man några mycket intressanta resultat. För det första ristades de flesta inskrifterna i slutet av den senvikingatida runstensperioden och kan därför förstås som imitativa. För det andra följer de de gängse visuella konventionerna för runstensristningar. Det enda som skiljer dem från andra runstenar är alltså att ett språkligt meddelande fattas. För det tredje finns det ett tydligt samband mellan förekomsten av icke-lexikala inskrifter och antalet runstenar i omgivningen. Ju färre runstenar det finns i ett härad, desto större är andelen icke-lexikala inskrifter, men också: ju färre runstenar i omgivningen desto "sämre" skrivna är de icke-lexikala runinskrifterna.

Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk

4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Alfabeter'

En indfødt canadisk skrift: indiansk og inuktitut stavelsesskrift
Gaddafi
Et monument over truede alfabeter
Danske runeindskrifter

Mere i kategorien 'Sproghistorie'

Hvordan talte urmennesket? – Om sprogevolution
Standardisering af kurdiske
Out of Africa
Om gutniska och gotländska

Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Monica Scheuer til Jødiske efternavne

Medan de i de centrala, runstenstäta häraden är skrivna med sedvanliga runtecken, finner vi i periferin ofta rena fantasitecken.

Runstenar med icke-lexikala inskrifter kompenserar gärna avsaknaden av språkligt innehåll med ornamentala utsmyckningar. Som intressant detalj i detta sammanhang kan nämnas att Sørupstenens inskriftsband har djurornamentik, ett drag som är mycket vanligt i Sverige men sällsynt i Danmark; ett av de få exemplen på en dansk runsten med djurslinga är den nyligen hittade [stenen från Ribe](#).

Några av inskrifterna i mitt material skulle kunna vara oupplösta chiffer, vilket bl.a. också gäller Sørupstenen. I de flesta fallen, särskilt när det gäller inskrifterna i runstensperiferin, är det dock knappast troligt. Runorna (i den mån det inte handlar om fantasitecken) har ofta mycket oregelbundna former, samma tecken förekommer oproportionerligt ofta eller läsriktningen skiftar. Det är alldeles uppenbart att skribenten bara hade en vag uppfattning om hur man skriver.

För oss moderna människor fyller skrift i de flesta sammanhangen en praktisk funktion. Du som läser detta blogginlägg gör det förmodligen för att du är intresserad av ämnet och vill ta del av informationen. Du är ute efter skriftens funktion i inlägget och tänker nog inte så mycket på hur bokstäverna ser ut och att de är prydligt uppradade i linjer, som bildar fyrkanter på bildskärmen. Men egentligen är ju skriften ingenting annat än en systematisk uppsättning av prickar, linjer och bågar.

Moderna människor brukar bli både förvånade och provocerade av det faktum att det finns runinskrifter som inte har något språkligt budskap. Men det finns faktiskt moderna paralleller. Varje förälder kan intyga att små barn älskar att skriva. Inte skriva i betydelsen 'sätta ett språkligt meddelande på papper' utan skriva i betydelsen 'ägna sig åt den verksamhet som kallas skriva'. Den text som barnet åstadkommer kan bestå av ren skriftimitation i form av sicksacklinjer, men barnet är likväl fullt övertygat om att ha skrivit någonting, exempelvis ett brev.

En runsten minskar inte i värde bara för att den inte har någon språkligt meningsgivande inskrift. Tvärtom: sådana inskrifter säger oss mycket mer om de historiska människornas fascination inför skriften än en sedvanlig runinskrift någonsin kan göra. Därför utgör inskriften på Sørupstenen en ovärderlig källa för Danmarks tidiga skrifthistoria, trots att den inte återger något språkligt budskap. Och skulle den ändå visa sig vara skriven på baskiska, så gör väl inte det saken mindre intressant. Vi väntar med spänning på den redogörelse för den kulturhistoriska bakgrunden som Eliasson utlovar i sina två artiklar!

*Marco Bianchi, forskare
Inst f Nordiska språk, Uppsala Universitet*

Läs också:

1. [De arma goterna](#) Wilhelm Marstrands store vægmaleri fra 1866 i Roskilde Domkirke: "Christian IV på "Trefoldigheden" i Søsletet på Kolberger-Heide" i 1644. Det var her "gotens [svenskernes] 'hjelme og hjerne brast'" og kongen...
2. [Slarvig danska?](#) När skandinaver samtalar kan de använda sitt eget modersmål: Om en svensk ställer en fråga till en dansk på svenska, så kan den i sin tur svara på danska. Det...
3. [Svensk tv-serie om verdens sprog](#) Svensk UR - UtbildningsRadion - er i gang med en serie på i alt otte tv-udsendelser á 26 minutters varighed om "Verdens sprog". De bliver sendt på Kunskapskanalen og på...
4. [Varför saknar Sverige språkstatistik?](#) Tidigare i år kritiserade EU:s expertkommitté Sverige för att inte bedriva någon officiell statistikinhämtning vad beträffar regionala språk eller minoritetsspråk. "Detta begränsar de svenska myndigheternas förmåga att planera och genomföra...

Tagget med: [Alfabeter](#), [baskisk](#), [bogstaver](#), [Dansk](#), [fejl](#), [på svenska](#), [runer](#), [skandinavisk](#), [Stavning](#), [svensk](#)

3 kommentarer

inga johanson

19. maj 2011 • 12:00

jane til Jødiske efternavne
InglêS til Sprogene i Mozambique
Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?
Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?
Henrik Klindt-Jensen til Ded borriijnholmska måled

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk
Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter
engelsk esperanto Formidling fransk identitet
konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord
ordbøger ordföråd oversættelse Plansprog religion
romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi
sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi
svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale
Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	Bogstavlyd
juni 2012	Dansk sprogævn
maj 2012	Den danske ordbog
april 2012	Dialekt.dk
marts 2012	dk.kultur.sprog
februar 2012	Korpus.dk
januar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
december 2011	Ordbog over det danske sprog
oktober 2011	Ordned. Dansk sprog i ordbøger og korpus
september 2011	Sproget.dk
august 2011	Svenska Akademien
juli 2011	Ø (Schwa.dk)
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	

<http://www.esperanto.gr/esp/bildo.htm>

Ett är dock säkert, det finns ingen runskrift på esperanto-
det skulle i så fall vara ett bedrägeri utfört på 1900-talet.
Se även denna grekiska hemsida, bilden uppe till vänster
där läraren håller en bild av bokstäverna

ESP
ERA
NTO

<http://www.esperanto.gr/esp/bildo.htm>

Svar

gustav jensen

23. september 2011 • 16:19

der findes heller ikke en runeindskrift på spansk

Svar

december 2009
november 2009
oktober 2009
september 2009
august 2009
juli 2009
juni 2009
maj 2009
april 2009
marts 2009

Gerhard Schleu

3. oktober 2011 • 08:53

Et godt eksempel for runeindskrifter uden betydning er også Sö 93 Berga.

* naRrRiR : Rlefauin : isRnmik : a—urPao : byilR : auamnkti : ara : Rliku : itf

Designet af runebåndet er helt anderledes end hos andre runebånd. Der mangler hoved af slangen. Begge ender
af runebånd møder i halen.

Runeindskriften er kan ikke læses med hjælp af løruner.

tbmlR hnias fuPork

n = i

a = s

R = h

r = k

Efter alt at vurdere er runeindskriften en modern efterligning.

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.